

Het terugkerende rumoer rond Vindicat

De Groningse studentenvereniging Vindicat komt de laatste jaren regelmatig negatief in het nieuws. Excessen tijdens ontgroening, een omstreden skitrip, coronafeestjes. Is dit typisch Vindicat of gebeurt het ook bij andere studentenverenigingen? Gebeurde het vroeger ook, toen auteur Sanne Schreurs er lid was? En wat kunnen ze eraan doen? Helpt het concept van semiautonome sociale velden hierbij?

regels

Door **Sanne Schreurs**
Foto: **Hindrik Johannes de Groot/Shutterstock**

Het Groningse studentencorps Vindicat atque Polit kwam eerder dit jaar opnieuw een aantal keer op negatieve wijze in de (sociale) media, dit maal in verband met corona. In maart 2020 vertrokken zo'n negenhonderd Vindicaters naar Noord-Italië om het lustrum met een skitrip te vieren. De trip stuitte vanwege verwachte gezondheidsrisico's op maatschappelijke verontwaardiging, ondanks dat bij vertrek geen negatief reisadvies gold en afstemming met lokale autoriteiten had plaatsgevonden. In april 2020 hield een aantal leden van Vindicat een illegaal samenzijn ('coronafeestje') in het pand van de vereniging aan de Grote Markt. Het kwam de deelnemers op boetes van de politie te staan. De vereniging zelf strafte de deelnemers op grond van interne verenigingsregels. De rector van het bestuur van Vindicat sprak in de media uit hoezeer hij baalde van deze actie met het illegale feestje; de vereniging had de afgelopen jaren hard gewerkt aan gedragsverandering en verbetering van haar reputatie. Dat had vruchten afgeworpen. De incidenten deden daar weer afbreuk aan.

Uniek?

In het beeld van buitenstaanders over Vindicat zijn de afgelopen jaren deuken geslagen. Die deuken

zijn veroorzaakt door onder andere (gewelds-) incidenten tijdens de ontgroeningsperiode, het in beslotenheid en volgens eigen regels afdoen van die incidenten, uitgelekte 'bangalijsten' en zo meer. Wat vertelt dat over Vindicat in het huidige tijdsgewricht? Ik was zelf lid bij Vindicat, zo'n 27 jaar geleden en ik heb overwegend positieve herinneringen aan die tijd. Ik vraag mij dan ook af of de incidenten zijn terug te voeren op een verschraling van het moreel bewustzijn binnen de vereniging. Of zijn het incidenten die in mijn tijd ook voorkwamen, maar die zich nu niet meer verhouden tot de veranderde maatschappelijke werkelijkheid met toenemende openheid? Of is het mijn eigen moreel bewustzijn dat is veranderd? En hoe zit dat dan bij andere corpora of grote studentenverenigingen in de rest van het land? Speelt de toenemende stress onder studenten vanwege onder meer het leenstelsel, prestatiedruk en sociale media ook een rol en is het een disbalans tussen studie en ontspanning die tot uiting komt in dit soort incidenten? Hoe dan ook is er bij Vindicat een reeks incidenten aan het licht gekomen. De vraag die ik hierna bespreek is: wat is het juiste instrument om dat (verder) aan te pakken?

Sociaal veld

In zijn artikel 'Hoera, zij leve lang!' illustreert Marc Simon Thomas aan de hand van studentenverenigingen de waarde van sociaalwetenschappelijke bestudering van het recht.¹ Hij haalt het door rechtsantropologe Sally Falk Moore geïntroduceerde concept van 'semiautonome sociale velden' (SASV) aan: groepen die op eenzelfde manier gesocialiseerd zijn en dezelfde gedragsnormen delen. Een studentencorps is een mooi voorbeeld van een SASV, aldus Simon Thomas. Het 'sociale veld' van het corps kenmerkt zich door voorgeleefd gedrag, 'mores' en de mogelijkheid binnen de vereniging eigen interne geschreven en ongeschreven regels te ontwikkelen en op de naleving toe te zien. Tegelijkertijd manifesteert het SASV zich in een bredere sociale omgeving; (rechts)regels van buitenaf kunnen de eigen groep beïnvloeden. Dit levert spanning op. Simon Thomas laat zien dat volgens de rechtsantropologie de bereidheid van een SASV om externe beïnvloeding te weren groot is als de *identiteit* van de vereniging op het spel staat. Doel van het SASV is immers het voortbestaan van de eigen groep met haar eigen regels. Hij betwijfelt ook of wetgeving, gezien de sociale context van corpora en ingesleten patronen, effectief zal zijn voor het realiseren van een gedragsverandering. Regels die inbreuk maken op ingesleten gedragspatronen zouden vaak geconfronteerd worden met ontwijkgedrag.

Accreditatie

De incidenten bij Vindicat leidden in Groningen tot een systeem van verenigingsaccreditatie. De Rijksuniversiteit en Hanzehogeschool Groningen hebben dit in 2016 geïntroduceerd als instrument om gewenste innovatie en cultuuromslag binnen de studentenverenigingen te bevorderen. De opdracht voor accreditatie luidde 'om van een kroegcultuur te bewegen naar een cultuur met meer ruimte voor academische vorming en van ontgroening naar introductie'. Aan het accreditatieproces ligt een kritische zelfstudie ten grondslag van Vindicat. De commissie die over de accreditatie adviseert constateerde in het studiejaar 2016/2017 een breed gedragen bereidwilligheid bij Vindicat om te werken aan een cultuurverandering.² In het studiejaar 2018/2019 verloor Vindicat echter na (hierna besproken) nieuwe incidenten toch haar accreditatie. Zij had volgens de accreditatiecommissie nog onvoldoende cultuurverandering gerealiseerd. Het urgentiegevoel om overmatig alcoholgebruik aan te pakken leek te ontbreken, interne enquêtes zouden aantonen dat een aanzienlijk deel van de leden de cultuur binnen de vereniging als onveilig ervaarde. Bij incidenten zouden nog steeds de regels en standaarden van het 'interne rechtssysteem' worden aangehouden

in plaats van de overeengekomen accreditatiestandaarden.³ Het ontbreken van accreditatie had tot gevolg dat geen beurzen meer werden verstrekt aan bestuursleden van Vindicat. Vertegenwoordigers van Vindicat waren ook niet meer welkom bij formele aangelegenheden van de Rijksuniversiteit Groningen en Hanzehogeschool Groningen.

Bestuurlijke waarschuwing

Voorafgaand aan de weigering voor heraccreditatie kreeg Vindicat op 4 juli 2018 een bestuursrechtelijke waarschuwing van de burgemeester van Groningen naar aanleiding van een geweldsincident op 10 mei 2018.⁴ Vindicat was niet bereid de naam van de verdachte aan de politie beschikbaar te stellen en aangifte was niet gedaan. Bovendien had nog eerder, op 3 december 2017, ook een geweldsincident plaatsgevonden. Een lid van Vindicat werd mishandeld en had daarvan aangifte gedaan bij de politie.

Vindicat verweerde zich ten aanzien van het incident op 10 mei 2018 met de stelling dat het welis-

waar buiten de sociëteit had plaatsgevonden, maar er geen aangifte was gedaan, de privacy van de leden moest worden geborgd en met het niet verstrekken van gegevens de openbare orde niet was aangetast. Voor wat betreft het incident op 3 december 2017 stelde Vindicat dat de openbare orde niet in het geding was omdat het incident juist in de sociëteit had plaatsgevonden. Daarmee zou het ordentelijk verloop van de maatschappij in de publieke ruimte niet zijn aangetast. De burgemeester legde deze verweren naast zich neer. De waarschuwing bleef staan. Als er binnen twaalf maanden weer een incident zou plaatsvinden, dan zou tijdelijke sluiting van of intrekking van de horecaverunning aan Vindicat worden overwogen.

Verandering van gedrag zal op enig moment ook leiden tot verkleuring van identiteit

Hiermee kwam het voortbestaan van Vindicat op het spel te staan: met de waarschuwing van de burgemeester werd de zakelijke bedrijfsvoering bedreigd, met de weigering van de accreditatie was de universitaire inbedding van de vereniging verbroken. Dat het bestaansrecht van de vereniging onder vuur lag, zal een dieptepunt zijn geweest voor de in 1815 opgerichte vereniging. Vindicat heeft sindsdien alle zeilen bijgezet om een positieve ontwikkeling te laten zien. De vereniging kreeg haar accreditatie voor het studiejaar 2018/2019 terug – zij het voor de beperkte duur van een jaar en onder een aantal voorwaarden. Enkele van die voorwaarden waren dat alle incidenten van meer dan geringe betekenis gemeld moeten worden bij de politie, tijdens het introductiekamp geen alcohol wordt gedronken, op een geïdentificeerde ‘probleemgroep’ van leden met behulp van oud-leden verder wordt ingegrepen en jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang van het veranderingsproces. De positieve ontwikkeling bestaat er onder meer uit dat met de probleemgroep van leden het gesprek is aangegaan, borrels van de probleemgroep zijn verplaatst naar een aparte zaal, ledenenquêtes op regelmatige basis plaatsvinden en de resultaten daarvan serieus worden genomen. Daarnaast is het interne rechtssysteem hervormd.⁵

Gedragsverandering

Terug naar de twijfels van Simon Thomas over het effect van wetgeving op een gedragsverandering

binnen een SASV. Als die wetgeving de identiteit van de vereniging zou aantasten, kan dat ontwijkgedrag tot gevolg hebben. De hiervoor geschetste ontwikkelingen tonen aan dat ook Vindicat – als het accreditatieproces voor het gemak als ‘externe wetgeving’, bedoeld om te komen tot gedragsverandering, wordt aangemerkt – ontwijkgedrag niet schuwde. Vindicat verschuilde zich ten aanzien van de incidenten in 2017 en 2018 opnieuw achter de beslotenheid van haar vereniging: zij wilde de privacy van haar leden niet aantasten en verwees naar de beslotenheid van de omgeving waarbinnen de incidenten zich hadden voorgedaan. Om te komen tot een gedragsverandering binnen de vereniging was hard ingrijpen nodig: géén accreditatie en dreiging met intrekken horecaverunning. Pas toen daarmee niet zozeer haar identiteit maar het voortbestaan van de vereniging werd bedreigd, ontstond een urgente drijfveer om écht van binnenuit iets te veranderen in het gedrag van de vereniging én om daarop toe te zien. Verandering van gedrag zal op enig moment ook leiden tot verkleuring van identiteit. Als Vindicat zich transparant gedraagt en geweld, intimidatie en seksisme in alle toonaarden afwijst en haar rechtssysteem daarop inricht, zal dat haar identiteit kunnen beïnvloeden. Het zal haar reputatie goed doen, al zal dat tijd nodig hebben. Negatieve berichtgeving over coronafeestjes en skiën in Italië in coronatijd kan zij daar niet bij gebruiken.

Soares Campos versus Portugal

Ook in het buitenland spelen soortgelijke kwesties. Op 14 januari 2020 deed het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak Soares Campos versus Portugal een uitspraak over aansprakelijkheid in verband met het overlijden van een student tijdens de ontgroening.⁶ Vijf studenten uit Lissabon stierven tijdens een ontgroeningsactiviteit van hun studentenvereniging in december 2013 op het strand in het Portugese Meco. De ouders van een van de overleden studenten wendden zich tot het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Zij stelden zich onder meer op het standpunt dat de staat onvoldoende heeft gedaan om het leven van hun zoon te beschermen, en daarom zou sprake zijn van een schending van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM). Dat verdrag bepaalt in artikel 2 dat het recht van eenieder op leven wordt beschermd door de wet. De ouders stelden dat de staat wist dat ontgroeningsactiviteiten plaatsvinden in Portugal, en ook dat in de jaren daarvoor zich (zware) incidenten hadden voorgedaan. Bovendien was bekend dat studenten een erecode hanteren, waardoor het erg moeilijk is om de waarheid te achterhalen, zoals volgens de nabestaanden ook niet was gelukt in deze zaak. Het Hof herhaalde dat volgens vaste rechtspraak

de staat onder artikel 2 EVRM niet alleen de negatieve verplichting heeft om zich te onthouden van inbreuken op iemands leven, maar ook een positieve verplichting om iemands leven actief te beschermen. De kernvraag in het arrest is in hoeverre de staat een dergelijke positieve verplichting heeft in geval van universitaire ontgroeningen. Het Hof overweegt dat het Portugese recht in voldoende mate voorziet in strafrechtelijke, civielrechtelijke en tuchtrechtelijke manieren om bedreigingen van het leven in deze context te voorkomen, vast te stellen of te bestraffen. Er was daarom geen sprake van schending van artikel 2 EVRM. Een verdergaande positieve verplichting voor de staat, zoals het meten en opstellen van een effectief beleidskader of het nemen van feitelijke maatregelen, nam het Hof niet aan.

In haar annotatie bij deze uitspraak stelt Rianka Rijnhout in het licht van terugkerende incidenten tijdens ontgroeningen – niet alleen in Nederland dus – de vraag waarom het Hof niet verder is gegaan in de formulering van de verplichtingen van de staat. Zij trekt een parallel met schade veroorzaakt in ziekenhuizen of op de werkvloer, ter voorkoming waarvan het Hof wél positieve verplichtingen voor de staat heeft geformuleerd. De staat moet er bijvoorbeeld voor zorgen dat er regulering is die ziekenhuizen aanzet passende maatregelen te nemen ter bescherming van het leven van hun patiënten. De staat heeft ook de verplichting te zorgen voor een wetgevings- en bestuurlijk kader dat effectief het recht op leven beschermt, in het geval levens- en gezondheidsbedreigende activiteiten op de werkvloer worden verricht. Het Hof legt dus verdergaande verplichtingen op in deze specifieke reguliere horizontale situaties. Die gevallen kenmerken zich door kwetsbare rechtsverhoudingen (ziekenhuis/patiënt, werkgever/werknemer) en voorzienbare schade, omdat de risico's op schade in deze horizontale gevallen bekend zijn. De uitspraak laat volgens Rijnhout echter de wezenlijke vraag onbeantwoord wanneer een risico op schade nu eigenlijk voorzienbaar genoeg is om verdergaande verplichtingen voor de staat aan te nemen, of wanneer een kwetsbare rechtsverhouding bestaat waarin die verplichtingen rijzen.

Cultuuromslag van binnenuit

Ik neem de vrijheid een voorschot te nemen op beantwoording van deze vragen, waar het een lidmaatschap van een studentenvereniging betreft. Het deelnemen aan een studentenvereniging is in zijn wezen bedoeld om gezamenlijk plezier te hebben, vriendschappen te sluiten, samen op te trekken en als mens in een academische omgeving te 'groeien'. In zo'n omgeving zou het absurd zijn te spreken over 'voorzienbare schade' en 'kwetsbare

Als je de verantwoordelijkheid voor verandering bij regels legt, kan het een kwestie van ontwijken of afvinken van die regels worden

verhoudingen', zodanig dat wettelijk staatsingrijpen aangewezen is. Als het gedrag binnen zo'n vereniging niettemin zo is dát er schade ontstaat, men zich er geïntimideerd voelt of vernederd wordt, dan deel ik de mening dat interne regelgeving niet het voor de hand liggende instrument is om die gedragsverandering te realiseren. Dat dit rechtsantropologisch voor een studentencorps als SASV is uitgewezen, ondersteunt die gedachte. Regels kunnen hulpmiddelen zijn, maar als je de verantwoordelijkheid voor verandering bij regels legt, kan het een kwestie van ontwijken of afvinken van die regels worden. Daarmee krijg je nog geen gewenst gedrag. Een wezenlijke gedragsverandering of cultuuromslag moet eigenlijk van binnenuit komen, wil het duurzaam zijn. Het ontstaat door mensen hun gezond verstand te laten gebruiken en te laten nadenken over wat wel en niet kan binnen een vereniging, waar de grens ligt tussen humor en vernedering, tussen 'zooien' en geweld gebruiken, tussen alcoholgebruik en alcoholmisbruik en tussen eigenzinnig en recalcitrant, vanaf dag een van het lidmaatschap en met voorbeeldgedrag van de oudere leden. Heel ingewikkeld is dat niet. Bangalijsten, coronafeestjes, geweld, intimidatie of seksisme: doen we hier niet. ●

Noten

1. Marc Simon Thomas, 'Hoera, zij leve lang!', *Ars Aequi* oktober 2019.
2. Accreditatiecommissie 2016/17, *Eindrapport van de accreditatiecommissie studentenorganisaties 2016/17*, Groningen, 30 juni 2017. Te vinden op www.rug.nl.
3. Accreditatiecommissie studentenorganisaties, *Advies aan CvB's HG en RUG*, Groningen, september 2018. Te vinden op www.rug.nl.
4. David van Unen, 'Burgemeester Groningen gaf Vindicat waarschuwing na nieuw geweld', *NRC* 9 januari 2019.
5. Accreditatiecommissie studentenorganisaties, *Advies aan CvB's Hanzehogeschool Groningen en Rijksuniversiteit Groningen*, Groningen, oktober 2019. Te vinden op www.rug.nl.
6. Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 14 januari 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0114JUD003087816.

Sanne Schreurs is MfN-registermediator, advocaat en partner bij Dingemans-VanderKind advocaten en mediators en redactielid van dit tijdschrift.